Leidraad & standpunten nalaten 2025

Goede Doelen Nederland
Brancheverenigingen

Inleiding: Werken met nalatenschappen – met zorg en aandacht

Steeds meer mensen overwegen om een goed doel op te nemen in hun testament. Voor onze sector betekent dat een groeiende verantwoordelijkheid om hier op een zorgvuldige en integere manier mee om te gaan. Niet alleen juridisch en organisatorisch, maar ook in de manier waarop we het gesprek aangaan met (potentiële) erflaters.

Deze leidraad is bedoeld als praktische ondersteuning voor organisaties die werken met nalatenschappen. Ze biedt handvatten voor de inrichting van de organisatie, het opstellen van interne gedragsregels en het versterken van deskundigheid. Daarbij is er nadrukkelijk aandacht voor de menselijke kant van dit werk: het opbouwen van relaties, het voeren van gesprekken en het maken van afwegingen in situaties die soms complex of gevoelig kunnen zijn.

Nalaten is vaak het resultaat van een gedeeld ideaal: de wens om iets blijvends bij te dragen aan een betere wereld. Het gesprek daarover vraagt om aandacht, tijd en maatwerk – en om respect voor de wensen en behoeften van de donateur. Deze leidraad wil bijdragen aan een professionele en mensgerichte praktijk, waarin dat uitgangspunt centraal staat.

Inhoudsopgave

1. Inrichting van de organisatie

1. Intern draagvlak
2. Kennis van de eigen achterban
3. Herkomst nalatenschappen
4. Competenties en kennis
5. Relatiebeheer
6. Gegevens registratie
7. Executeur
8. Bestemming nalatenschap
9. Signaleren van misstanden en vermoedens van wilsonbekwaamheid

2. Standpunten

1. De totstandkoming van het testament
2. Het executeurschap
3. Een informatief gesprek
4. De afwikkeling van een testament

1. Inrichting van de organisatie

1. Intern draagvlak

Het opbouwen van een nalatenschapsprogramma vraagt om een lange adem. De impact van deze inspanningen wordt vaak pas na meerdere jaren zichtbaar, terwijl het contact met geïnteresseerden en het opbouwen van vertrouwen al veel eerder begint. Omdat het effect van de inzet niet altijd direct meetbaar is, is intern draagvlak belangrijk. Alleen dan kan een organisatie investeren in het opbouwen van relaties, het zichtbaar maken van de mogelijkheid tot nalaten en het zorgvuldig begeleiden van geïnteresseerden.

Een meerjarenplan helpt om keuzes te maken die passen bij de aard en schaal van de organisatie. Dat hoeft niet altijd groots of kostbaar te zijn. Ook met beperkte middelen kan structurele aandacht voor nalatenschappen via bestaande communicatiekanalen – zoals de website, nieuwsbrieven of sociale media – al veel betekenen. Belangrijk is dat die aandacht consistent is, en niet incidenteel.

Het helpt als de hele organisatie begrijpt waarom nalatenschappen een plek verdienen binnen de communicatie en het relatiebeheer. Niet alleen vanwege de mogelijke steun die eruit voortkomt, maar vooral vanwege de betekenis die het voor donateurs kan hebben.

Als je als goed doel als erfgenaam of legataris wordt benoemd, is een zorgvuldige afwikkeling uiteraard belangrijk – uit respect voor de relatie die is opgebouwd én vanuit de verantwoordelijkheid om professioneel en deskundig met een nalatenschap om te gaan.

2. Kennis van de eigen achterban

Een groot deel van nalatenschappen bij goede doelen komt voort uit de eigen achterban. Voor veel organisaties zijn dat mensen van zestig jaar en ouder, die al langere tijd betrokken zijn via het doen van een gift.

Juist deze groep draagt de organisatie vaak een warm hart toe. Het is daarom waardevol om deze achterban goed in beeld te hebben. Via eigen communicatiekanalen – zoals nieuwsbrieven, mailings of telefoongesprekken – kan op een passende manier contact worden gelegd met geïnteresseerden. Uiteraard met inachtneming van de geldende wet- en regelgeving.

Wie meer wil weten over de wensen en verwachtingen binnen de achterban, kan overwegen om een korte enquête uit te zetten. Dat helpt om beter aan te sluiten bij wat mensen belangrijk vinden, en om het gesprek over nalaten op een zorgvuldige manier te voeren.

3. Herkomst nalatenschappen

Niet alle nalatenschappen komen van mensen die al bekend zijn bij de organisatie. Soms blijkt pas bij de afwikkeling dat iemand het goede doel in het testament heeft opgenomen, zonder dat er eerder contact is geweest. Toch voelen deze mensen zich vaak wel betrokken – bijvoorbeeld doordat ze ooit hebben gegeven aan een collecte, een petitie hebben ondertekend of zich aangesproken voelen door de missie.

Nalaten is zelden een impulsieve keuze. Ook bij mensen buiten de directe achterban gaat het meestal om een weloverwogen besluit. Om deze groep

te bereiken, is zichtbaarheid buiten de eigen kanalen belangrijk. Denk aan publicaties in magazines voor oudere doelgroepen, deelname aan beurzen, campagnes op sociale media of meedoen aan gezamenlijke initiatieven zoals *Toegift.nl*.

4. Competenties en kennis

Het benaderen van mensen die overwegen een goed doel op te nemen in hun testament vraagt om andere vaardigheden dan reguliere fondsenwerving. De gebruikte kanalen kunnen hetzelfde zijn (zoals direct mail of telefonisch contact), maar het gesprek is persoonlijker en vraagt om meer tijd en aandacht.
Naast het leggen van contact zijn ook relatiebeheer en opvolging belangrijk. Medewerkers moeten zorgvuldig kunnen communiceren, goed kunnen luisteren en weten wanneer ze moeten doorverwijzen. Kennis van de eigen organisatie is daarbij belangrijk, net als enige kennis van het erfrecht op hoofdlijnen. Specifieke of diepgaande kennis van het erfrecht is niet nodig. Basiskennis – zoals die vaak in publieksbrochures wordt gedeeld – is in principe voldoende. Bij meer inhoudelijke of juridische vragen moet altijd worden doorverwezen naar een onafhankelijke professional, zoals een notaris of fiscaal adviseur.

5. Relatiebeheer

Als iemand laat weten jouw organisatie in het testament te hebben opgenomen, is het belangrijk om af te stemmen of en hoe diegene contact wil. Een kennismakingsgesprek kan, indien gewenst, een goede eerste stap zijn. Ook regelmatig contact of een bezoek aan projecten kan passend zijn – individueel of in groepsverband. Wat wenselijk is, verschilt per persoon. Sommige mensen willen liever geen contact. Dat moet uiteraard worden gerespecteerd. Het is daarom goed om verwachtingen en voorkeuren vroegtijdig te bespreken, ook over het ontvangen van informatie. Relatiebeheer vereist integriteit en zorgvuldigheid. Het contact mag persoonlijk zijn, zolang het professioneel blijft. Iedere vorm van (schijnbare) beïnvloeding moet worden vermeden. Medewerkers dienen hier alert op te zijn en moeten bij twijfel altijd kunnen overleggen met een collega of een extern aanspreekpunt.

6. Gegevensregistratie

Goed relatiebeheer begint bij een zorgvuldige vastlegging van contactmomenten en afspraken. Een goed CRM-systeem biedt hiervoor uitkomst, al kan voor startende of kleinere organisaties een gestructureerd Excel-bestand ook volstaan. Hierin worden relevante gegevens zoals contactinformatie, gespreksverslagen en wensen van geïnteresseerden veilig opgeslagen. Dit is met name van belang wanneer een goed doel wordt aangewezen als executeur in een nalatenschap. Toegang tot deze informatie – zowel digitaal als fysiek – is strikt voorbehouden aan geautoriseerde medewerkers en moet volledig voldoen aan de AVG-richtlijnen.

7. Executeur

Bij het afhandelen van nalatenschappen komt specialistische kennis kijken. Daarom kiezen goede doelen er vaak voor om (het toezicht op) de afwikkeling uit te besteden aan een notaris of een professionele executeur. (Houd er wel

rekening mee dat hier kosten aan verbonden zijn – meestal volgens tarieven die binnen de beroepsgroep gebruikelijk zijn. In de praktijk kunnen die tarieven en het aantal uren flink verschillen.) Het is verstandig om vooraf goede afspraken te maken en waar nodig vinger aan de pols te houden. Tegelijkertijd merken we dat geïnteresseerden het soms juist prettig vinden als het goede doel zelf als executeur optreedt. Dat geeft vertrouwen dat hun wensen worden gerespecteerd. Als goed doel is het belangrijk om zorgvuldig af te wegen of je wel of niet wilt optreden als executeur.
De wet kent de executeur een standaard takenpakket toe, met bijbehorende bevoegdheden. De testateur (degene die het testament laat opmaken) kan deze taken uitbreiden of juist beperken.
Het is altijd aan te raden dat er in het testament een executeur wordt benoemd. Goede doelen kunnen op basis van hun statuten een nalatenschap namelijk alleen beneficiair aanvaarden (of verwerpen). Dat betekent dat de nalatenschap in principe wettelijk moet worden vereffend, met toezicht van de rechtbank en specifieke regels voor de afwikkeling.
Is er een executeur benoemd én is het saldo van de nalatenschap positief, dan kan de executeur verklaren dat de nalatenschap 'ruimschoots voldoende' is. In dat geval hoeft er niet wettelijk vereffend te worden, wat de afwikkeling vaak een stuk eenvoudiger maakt.
Laat je je als goed doel benoemen tot executeur met de mogelijkheid tot indeplaatsstelling, dan kun je de rol doorgeven aan een ander. Je kiest dan zelf wie de afwikkeling op zich neemt. Deze persoon is dan verantwoordelijk voor het hele proces en moet achteraf rekening en verantwoording afleggen. Het is goed om dit vooraf met de geïnteresseerde te bespreken. Is er géén executeur benoemd, dan kun je als erfgenaam een professional machtigen via een boedelvolmacht. Deze gevolmachtigde neemt dan de afwikkeling op zich, maar de nalatenschap moet in dat geval wél wettelijk worden vereffend. Welke vorm van executele ook van toepassing is: de executeur moet altijd verantwoording afleggen aan de erfgenamen en hen goed informeren.
De exacte bevoegdheden van de executeur staan in het testament (of in een codicil van vóór 2003), dus dat moet altijd geraadpleegd worden. In de praktijk is de beheersexecuteur de meest voorkomende vorm. Als goed doel kun je in principe alle vormen van executele aanvaarden.
Zie *Informatie voor executeurs, notarissen en makelaars | Goede Doelen Nederland*

8. Bestemming van de nalatenschap

In gesprekken met geïnteresseerden komt het regelmatig voor dat iemand een specifieke wens heeft voor de besteding van de nalatenschap. Denk aan een bepaald thema of een concreet project. Probeer hierin zoveel mogelijk maatwerk te leveren en sluit aan bij wat voor de betrokkene belangrijk is.
Leg uit dat een té specifieke formulering de uitvoering in de toekomst lastig kan maken. Het is vaak verstandiger om de bestemming wat ruimer te omschrijven — simpelweg omdat we niet kunnen voorspellen hoe de situatie erover tien, twintig of dertig jaar uitziet.
Het is daarom goed om in het testament op te nemen dat, als de genoemde locatie of doelstelling op het moment van overlijden niet meer bestaat, het goede doel de opbrengst mag besteden aan een vergelijkbaar project of aan de algemene doelstelling. Door het tijdsverloop tussen het opstellen van het testament en het overlijden kunnen er immers veel dingen veranderen.

9. Signaleren van misstanden en vermoedens van wilsonbekwaamheid

Tijdens gesprekken met geïnteresseerden kan het voorkomen dat je als medewerker van een goed doel signalen opvangt die wijzen op mogelijke misstanden, zoals financieel misbruik of wilsonbekwaamheid. Het is belangrijk om hier alert op te zijn en zorgvuldig te handelen.

Financieel misbruik

Als je het vermoeden hebt dat iemand mogelijk financieel wordt misbruikt, is het goed om op een open manier te informeren naar het sociale vangnet van de betrokkene. Wie is er in de omgeving betrokken? Kan er iemand worden ingeschakeld? Om beter te kunnen inschatten of er sprake is van financieel misbruik, kun je gebruikmaken van het document '*Indicatoren financieel misbruik voor afwikkelaars van nalatenschappen*', ontwikkeld door Goede Doelen Nederland in samenwerking met Netwerk Notarissen.

Vermoeden van wilsonbekwaamheid

Als je het idee hebt dat iemand wilsonbekwaam is, beëindig dan het gesprek op een respectvolle manier. Als je vermoedt dat de betrokkene dringend hulp nodig heeft en geen netwerk heeft, kun je een deskundige instantie inschakelen, zoals Veilig Thuis*. Wil de betrokkene een testament opstellen, verwijs dan eventueel naar een lokale notaris — in elk geval een notaris waarmee je als organisatie géén directe relatie hebt. De betrokkene moet zelf contact opnemen. De notaris beoordeelt vervolgens of het testament kan worden gepasseerd, eventueel na overleg met een arts.

*Advies en meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling. Veilig Thuis is er voor iedereen die te maken heeft met huiselijk geweld (kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen), ongeacht of je dat zelf bent, of iemand uit je omgeving.

2. Standpunten

Goede Doelen Nederland heeft als brancheverenigingen op een aantal onderwerpen standpunten geformuleerd, die voor leden niet verplicht zijn om te volgen maar als leidraad kunnen dienen bij vragen en dilemma's in de praktijk. Deze standpunten komen in de plaats van de Code Nalaten die destijds onder auspiciën van Nederland Filantropieland (NLFL) is gemaakt. Daarin was opgenomen dat een goed doel de kosten van een testament wel voor haar rekening zou mogen nemen, mits aan een aantal randvoorwaarden werd voldaan. Goede Doelen Nederland was het niet eens met dit punt in de code. NLFL is samengegaan met Goede Doelen Nederland en Goede Doelen Nederland heeft ter vervanging van deze code de leidraad 'Hoe te komen tot verantwoorde fondsenwerving' gemaakt, aangevuld met deze leidraad specifiek op het gebied van nalaten.

Morele afwegingen en ondersteuning bij dilemma's

Medewerkers van goede doelen kunnen in hun werk te maken krijgen met lastige vragen, bijvoorbeeld in het contact met geïnteresseerden rond nalatenschappen en bij de afwikkeling daarvan.
Als een organisatie een moreel leerproces heeft ingericht, helpt dat medewerkers om hier op een zorgvuldige manier mee om te gaan. Onderdeel van zo'n leerproces is training in morele oordeelsvorming. Daarmee kunnen medewerkers gestructureerd afwegen welke rechten en belangen er spelen voor alle betrokkenen. Vaak gebeurt dit aan de hand van een afwegingskader, dat helpt om tot een weloverwogen besluit te komen. Zie ook de *Leidraad Integriteitssysteem*.

Goede Doelen Nederland heeft een deskundigenpanel nalaten, bestaande uit experts uit verschillende disciplines. Leden kunnen hier – vertrouwelijk – een moreel dilemma voorleggen dat speelt in het kader van nalatenschappen. Dit biedt extra ondersteuning bij het maken van een zorgvuldige afweging.

Welke dilemma's of vragen kunnen zich voordoen?

1. De totstandkoming van een testament

De 'laatste wil' wordt vastgelegd in een testament. Een testament wordt door een notaris opgemaakt en gepasseerd. Een notaris heeft zich daarbij te houden aan bestaande wet- en regelgeving. Netwerk Notarissen* heeft de in dit kader belangrijkste, toepasselijke regelgeving voor een notaris op een rij gezet.
Zo is het de verantwoordelijkheid van de notaris om te waken voor de vrije en onafhankelijke wilsvorming van iemand die een testament laat opmaken (hierna te noemen: de testateur). De notaris dient dan ook al het nodige te doen om zich ervan te vergewissen dat de testateur bij het vormen en uiten van zijn wil niet op ongewenste wijze is beïnvloed door een derde.

*Netwerk Notarissen is een landelijk samenwerkingsverband van 150 notariskantoren.

Vraag: Wilt u de kosten van mijn testament betalen?

Standpunt Goede Doelen Nederland

Een goed doel dient de kosten van een testament niet voor haar rekening te nemen. Door het betalen van een testament zou immers de indruk kunnen ontstaan dat het goede doel de testateur op ongewenste wijze heeft beïnvloed en vanwege de betaling van het testament als erfgenaam of legataris is opgenomen in het testament.

Mocht een geïnteresseerde een testament willen laten maken, maar niet in staat zijn de kosten daarvan te betalen, zijn er eventueel andere mogelijkheden. De betrokkene kan dat bespreken met de notaris*. Alleen in uitzonderlijke omstandigheden zou een goed doel kunnen besluiten de kosten van een testament wel te vergoeden. Mocht daar naar het oordeel van het goede doel sprake van zijn, is het raadzaam om de betreffende notaris daarvan op de hoogte te stellen. De notaris kan zich er dan bij de testateur van vergewissen dat er geen sprake is van ongewenste beïnvloeding.
Nabestaanden worden na het overlijden van een testateur soms verrast door het feit dat een goed doel is opgenomen in het testament. Dat is ook de reden dat goede doelen benadrukken dat het goed is als een testateur zijn of haar keuze zo mogelijk bespreekt met zijn naasten.

Mede in dat verband zou een notaris in de considerans van het testament kunnen opnemen waarom een testateur een of meerdere goede doelen heeft opgenomen in het testament. Ook is het mogelijk dat de testateur dit in een brief motiveert die door de testateur zelf of door de notaris bij het testament wordt bewaard.

Er zijn ook initiatieven waarbij een groep goede doelen en notarissen samen mensen de kans geeft om kosteloos een testament op te laten maken of te wijzigen. De kosten voor dit testament worden gezamenlijk gedragen door deelnemende goede doelen en notarissen. Er is geen directe link tussen het goede doel en de testateur. Het is daarbij geen voorwaarde dat een goed doel ook in het testament wordt opgenomen. Mocht een goed doel in het testament worden opgenomen, dient de notaris uiteraard ook hier te verifiëren of er geen sprake is van ongewenste beïnvloeding. En ook dan zou een notaris in het testament kunnen opnemen waarom een testateur één of meerdere goede doelen heeft opgenomen in het testament. Wat Goede Doelen Nederland betreft is dit wel een andere situatie dan het rechtstreeks betalen van een testament in een één op één situatie zoals hierboven beschreven.

*KNB pleit met vier andere organisaties voor structureel betere toegang tot het recht: *https://www.knb.nl/nieuwsberichten/breed-gedragen-pleidooi-voor-betere-toegang-tot-het-recht*

2. Het executeurschap

Een executeur is iemand die belast is met de afwikkeling van een nalatenschap. Een executeur wordt bij testament benoemd. In het testament worden de taken en bevoegdheden van de executeur beschreven. Er zijn verschillende vormen van executeurschap:

- de begrafenisexecuteur (alleen belast met begrafenis of crematie);
- de beheersexecuteur (beheer nalatenschap en voldoen van schulden);
- de executeur afwikkelingsbewindvoerder (bevoegdheid verdelen nalatenschap)

De meest voorkomende vorm van executeurschap is de beheersexecuteur.

Vraag: Wilt u de rol van executeur op u nemen?

Standpunt Goede Doelen Nederland

Een goed doel kan in beginsel alle vormen van executele aanvaarden. Een medewerker van een goed doel kan echter niet op persoonlijke titel en ook niet als medewerker van het goede doel de rol van executeur op zich nemen. Het goede doel moet bepalen in welk specifiek geval het goede doel executeur kan zijn en in welk specifiek geval juist niet. Zo zal er binnen de organisatie voldoende deskundigheid aanwezig moeten zijn om de rol van executeur goed te kunnen vervullen. Het goede doel kan besluiten de afwikkeling niet zelf uit te voeren en een derde-deskundige in te schakelen, maar moet dit dan wel aan de geïnteresseerde melden.

3. Een informatief gesprek

Vraag: Kan een goed doel een informatief gesprek hebben met een geïnteresseerde?

Standpunt Goede Doelen Nederland

Een informatief gesprek kan plaatsvinden op initiatief van een geïnteresseerde of op initiatief van het goede doel. Het goede doel mag alleen informatie geven over de mogelijkheden om na te laten. Iedere vorm van advisering moet achterwege blijven. Voor advies kan doorverwezen worden naar een desbetreffende onafhankelijk adviseur waar het goede doel geen relatie mee heeft zoals een notaris of een fiscalist. Een informatief gesprek kan niet worden gevoerd of voortgezet als het goede doel het vermoeden heeft dat de geïnteresseerde de inhoud van het gesprek niet dan wel onvoldoende begrijpt. Het komt voor dat een geïnteresseerde in het testament wil bepalen hoe het goede doel de gelden uit de nalatenschap dient te besteden. Dit kan door het goede doel in het informatieve gesprek aan de orde worden gesteld met daarbij wel het voorbehoud dat het mogelijk is dat op het moment van het openvallen van de nalatenschap die doelbestemming niet meer realiseerbaar is. Zie hiervoor punt 8: Bestemming nalatenschap. Dit voorbehoud zou bij voorkeur in een testament opgenomen moeten worden. Het goede doel doet er goed aan om in het gesprek aan te geven dat een testament op ieder moment kan worden gewijzigd. De medewerker van het goede doel mag op geen enkele manier enig persoonlijk voordeel hebben uit het contact met een geïnteresseerde.

4. De afwikkeling van een testament

Standpunt Goede Doelen Nederland

Dat wat is vastgelegd in het testament is uiteraard het uitgangspunt bij de afwikkeling van de nalatenschap. Er kan echter verschil van mening ontstaan tussen het goede doel (als erfgenaam of legataris) en de naasten van de testateur over de uitleg van een testament. Als dit het geval is, is het verstandig om met de naasten het gesprek aan te gaan om te bezien of er in onderling overleg een oplossing kan worden bereikt. Ook kunnen er specifieke omstandigheden zijn die van invloed kunnen zijn op de afwikkeling van de nalatenschap. Hoe een goed doel daar in een gegeven situatie mee omgaat, is aan het goede doel zelf om te bepalen. Als een goed doel in een testament wordt opgenomen, is het wenselijk dat de testateur zijn naasten daarover zo mogelijk informeert. Ook zou een notaris in het testament kunnen opnemen waarom een testateur ervoor heeft gekozen het goede doel als erfgenaam of legataris op te nemen (zie ook onder punt 1). Dit voorkomt dat naasten hier pas na het overlijden van op de hoogte worden gesteld en er onbegrip kan ontstaan.

Juni 2025
Leidraad & standpunten nalaten 2025
Herziene versie

Goede Doelen Nederland
100 Watt gebouw
James Wattstraat 100, 5e etage
1097 DM Amsterdam
+31(0)20 422 99 77
www.goededoelennederland.nl
info@goededoelennederland.nl

Volg ons op